

Ziņojums par ārpus formālās izglītības
sistēmas apgūtās profesionālās
kompetences novērtēšanu laika posmā no
2011.gada līdz 2015.gadam.

Saturs

1. Ievads	3
2. Ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanas tiesiskais pamats	4
3. Ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanas īstenošana	10
4. Metodiskais atbalsts izglītības iestādēm	18
5. Profesionālās kvalifikācijas eksāmenu novērošana un pretendentu anketēšana	21
6. Secinājumi	24
7. Ieteikumi	25

1.Ievads

Izglītības kvalitātes valsts dienests (turpmāk – kvalitātes dienests), ievērojot Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktos principus un pamatojoties uz Ministru kabineta 2013.gada 23.aprīļa noteikumu Nr.225 „Izglītības kvalitātes valsts dienesta nolikums” 4.13.punktā un Ministru kabineta 2011.gada 22.februāra noteikumos Nr.146 „Kārtība, kādā novērtē ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto profesionālo kompetenci” (turpmāk – MK noteikumi Nr.146) noteikto, nodrošina un koordinē ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanu (turpmāk – profesionālās kompetences novērtēšana), piešķirot akreditētai izglītības iestādei vai akreditētam eksaminācijas centram tiesības veikt profesionālās kompetences novērtēšanu. Lai nodrošinātu sabiedrībai pieejamu informāciju, ir sagatavots kvalitātes dienesta ziņojums par profesionālās kompetences novērtēšanas īstenošanu, attīstības tendencēm, rezultātiem un sasniegto Latvijā laika posmā no 2011.gada līdz 2015.gadam. Ziņojumā ir ietverta informācija no kvalitātes dienesta 2011., 2012., 2013. un 2014.gada publiskajiem pārskatiem par profesionālās kompetences novērtēšanas rezultatīvajiem rādītājiem un sniegts pārskats par profesionālās kompetences novērtēšanas īstenošanu.

Profesionālās kompetences novērtēšana Latvijā, salīdzinot ar citām Eiropas valstīm, ir jauns pakalpojums. 2011.gadā tika izstrādāta normatīvo dokumentu bāze, kas reglamentē profesionālās kompetences novērtēšanas kārtību, kā arī šī maksas pakalpojuma cenrādi. Profesionālās kompetences novērtēšanas kārtība noteikta MK noteikumos Nr.146¹, kas paredz iespēju personai, kura vēlas apliecināt savu profesionālo kompetenci (turpmāk – pretendents), nokārtojot profesionālās kvalifikācijas eksāmenu, iegūt pirmā, otrā vai trešā līmeņa profesionālo kvalifikāciju apliecināšu dokumentu. Profesionālās kompetences novērtēšana neattiecas uz reglamentētajām profesijām. Profesionālās kvalifikācijas eksāmena izmaksas noteiktas Ministru kabineta 2013.gada 10.septembra noteikumos Nr.791 „Profesionālās izglītības iestāžu un eksaminācijas centru maksas pakalpojumu cenrādis”.

Atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajam kvalitātes dienests:

- deleģē akreditētai izglītības iestādei vai akreditētam eksaminācijas centram tiesības veikt profesionālās kompetences novērtēšanu;
- publisko un uztur kvalitātes dienesta tīmekļa vietnē profesionālās kompetences novērtēšanas institūciju sarakstu, norādot profesionālo kvalifikāciju, kurā profesionālā kompetence tiek novērtēta;
- veido un uztur datubāzi par personām, kuras profesionālās kompetences novērtēšanas ceļā ir saņēmušas valsts atzītu profesionālo kvalifikāciju apliecināšu dokumentu.

¹ Ar Ministru kabineta 2011.gada 30.augusta noteikumiem Nr.663 “Grozījumi Ministru kabineta 2011.gada 22.februāra noteikumos Nr.146 veikti grozījumi 8.,10., 11., 12. un 14.punktā, izņemot tekstā vārdus “centralizēto”, kā arī atbilstoši precizēti profesionālās kvalifikācijas eksāmena kārtības nosacījumi.

2. Ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanas tiesiskais pamats

2011.gadā kvalitātes dienesta nolikumā tika iekļauta jauna funkcija – nodrošināt un koordinēt ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanu, piešķirot akreditētai izglītības iestādei vai akreditētam eksaminācijas centram tiesības novērtēt ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto profesionālo kompetenci.² Lai nodrošinātu profesionālās kompetences novērtēšanas deleģēšanu, atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajam tika izstrādāts un ar Izglītības un zinātnes ministriju saskaņots deleģēšanas līguma paraugs. Iegūt tiesības veikt profesionālās kompetences novērtēšanu bija saistoši izglītības iestādēm, kas pretendēja uz profesionālās izglītības kompetences centra statusu.

Atbilstoši Ministru kabineta 2013.gada 19.marta noteikumos Nr.144 „Profesionālās izglītības kompetences centra statusa piešķiršanas un anulēšanas kārtība”³ noteiktajam viena no profesionālās izglītības kompetences centra funkcijām ir nodrošināt profesionālās kompetences novērtēšanu. Lai īstenotu profesionālās kompetences novērtēšanu un deleģētu šo uzdevumu izglītības iestādēm, bija nepieciešams izstrādāt kvalitātes dienesta noteikumus (kārtību) par principiem un kritērijiem, kurus jāievēro, izvērtējot izglītības iestādes, kas piedāvā veikt profesionālās kompetences novērtēšanu. Atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma noteiktajiem principiem par valsts pārvaldes uzdevuma deleģēšanu (Valsts pārvaldes iekārtas likuma 40., 41., 43., 43.prim, 44., 45., 46., 47.pants) kvalitātes dienesta 2012.gada 10.aprīļa iekšējie noteikumi Nr.6 „Ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanas uzdevuma deleģēšanas kārtība”⁴ (turpmāk – kvalitātes dienesta iekšējie noteikumi Nr.6). nosaka kvalitātes dienesta darbības un pilnvaras attiecībā uz profesionālās kompetences novērtēšanas uzdevuma deleģēšanas pamatojuma izvērtēšanu un lēmuma pieņemšanu. Profesionālās kompetences novērtēšanas uzdevuma deleģēšana ir piemērojama:

- 1) Izglītības un zinātnes ministrijas padotībā esošajām profesionālās izglītības iestādēm;
- 2) valsts profesionālās izglītības iestādēm, kas nav Izglītības un zinātnes ministrijas pakļautībā;
- 3) pašvaldību dibinātām profesionālās izglītības iestādēm;
- 4) privātām profesionālās izglītības iestādēm;
- 5) eksaminācijas centriem.

Kvalitātes dienests nav deleģējis profesionālās kompetences novērtēšanas uzdevumu nevienam akreditētam eksaminācijas centram, tāpēc ziņojumā tiek apskatītas tikai akreditētas izglītības iestādes. Deleģēšanas līgumi ar izglītības iestādēm tiek noslēgti uz termiņu līdz trim gadiem vai līdz atbilstošās izglītības programmas akreditācijas termiņa beigām, ja tas ir īsāks nekā trīs gadi.

No 2011.gada līdz 2015.gadam ar izglītības iestādēm profesionālās kompetences novērtēšanai tika noslēgti 744 deleģēšanas līgumi.

2011.gadā profesionālās kompetences novērtēšanu nodrošināja 19 valsts profesionālās izglītības iestādes. Profesionālās kompetences novērtēšana bija iespējama 85 profesionālajās kvalifikācijās.

²Ministru kabineta 2013.gada 23.aprīļa noteikumu Nr.225 „Izglītības kvalitātes valsts dienesta nolikums” 4.13.punkts. Līdz 2013.gada 1.maijam bija spēkā Ministru kabineta 2004.gada 27.jūlija noteikumi Nr.623 „Izglītības kvalitātes valsts dienesta nolikums”.

³Līdz 2013.gada 23.martam bija spēkā Ministru kabineta 2011.gada 22.februāra noteikumi Nr.148 “Profesionālās izglītības kompetences centra statusa piešķiršanas un anulēšanas kārtība”.

⁴http://www.ikvd.gov.lv/assets/files/deleg_lig/10.04.2012. Ieksejie_noteikumi_Nr.6.pdf

2012.gadā profesionālās kompetences novērtēšanu nodrošināja 30 valsts un pašvaldību izglītības iestādes, kā arī 4 privātās izglītības iestādes. Profesionālās kompetences novērtēšana bija iespējama 116 profesionālajās kvalifikācijās.

2013.gadā profesionālās kompetences novērtēšanu nodrošināja 33 valsts un pašvaldību izglītības iestādes, kā arī 8 privātās izglītības iestādes. Profesionālās kompetences novērtēšana bija iespējama 122 profesionālajās kvalifikācijās.

2014.gadā profesionālās kompetences novērtēšanu nodrošināja 32 valsts un pašvaldību izglītības iestādes, kā arī 8 privātās izglītības iestādes. Profesionālās kompetences novērtēšana bija iespējama 140 profesionālajās kvalifikācijās.

2015.gadā profesionālās kompetences novērtēšanu nodrošināja 41 valsts un pašvaldību profesionālās izglītības iestāde, kā arī 6 privātās izglītības iestādes. Profesionālās kompetences novērtēšana nodrošināta 159 profesionālajās kvalifikācijās.

Ieviešot profesionālās kompetences novērtēšanas pakalpojumu 2011.gadā, informācija par profesionālās kompetences novērtēšanas iespējām sabiedrībā bija minimāla. Bija jānodrošina izglītības iestāžu deleģēšana un kvalitātes kontrole, ņemot vērā visu iesaistīto pušu tiesības un pienākumus. Izglītības iestāžu, kas saņēmušas kvalitātes dienesta deleģējumu veikt profesionālās kompetences novērtēšanu, un izglītības iestāžu, kas organizē profesionālās kompetences novērtēšanu, skaits piecu gadu periodā bija atšķirīgs (sk. 1.attēlu). Izglītības iestāžu darbības efektivitāte profesionālās kompetences novērtēšanā ir atkarīga no tā, cik veiksmīgi tiek organizēta pretendentu piesaiste.

2015.gadā deleģējumu saņēmušo izglītības iestāžu skaita pieaugums daļēji saistāms ar profesionālās izglītības kompetences centra statusa ieguves nosacījumiem izglītības iestādēm mākslas, mūzikas vai dejas jomā⁵, kas paredz arī nodrošināt profesionālās kompetences novērtēšanu.

Nepieciešamību ieviest profesionālās kompetences novērtēšanas pakalpojumu akreditētā izglītības iestādē nosaka šādi faktori:

- 1) normatīvo aktu prasības izglītības iestādei nodrošināt profesionālās kompetences novērtēšanas pakalpojumu;
- 2) izglītības iestādes pašiniciatīva jauna pakalpojuma ieviešanā;
- 3) pretendentu ieinteresētība pakalpojuma saņemšanā;
- 4) darba devēju ieinteresētība nodarbināto personu kvalifikācijas paaugstināšanā;
- 5) attīstības iespējas izglītības iestādei, dažādojot savu piedāvājumu.

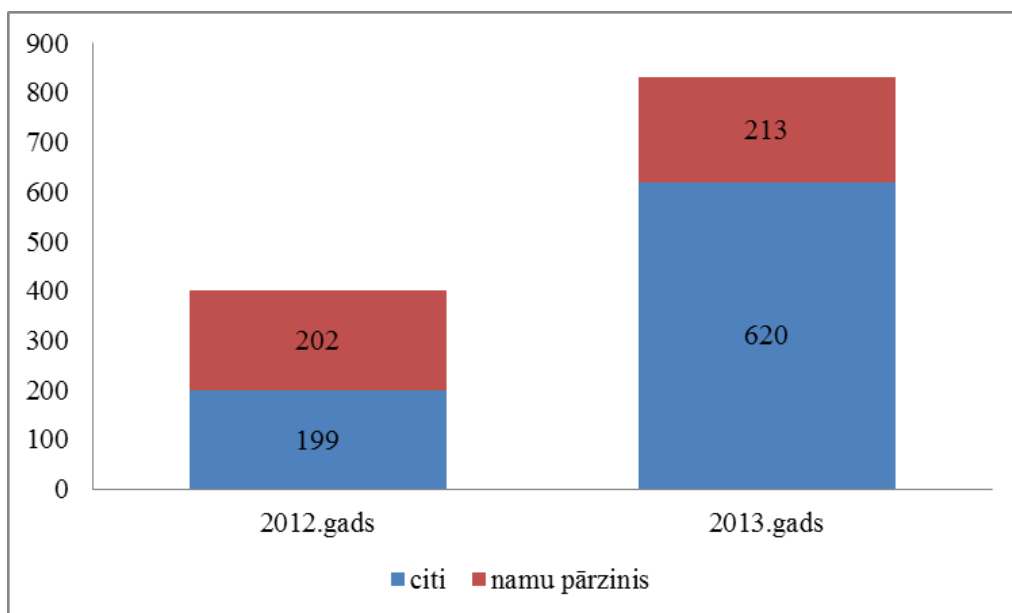
⁵Ministru kabineta 2015.gada 25.augusta noteikumi Nr.495 „Kārtība, kādā piešķir un anulē profesionālās izglītības kompetences centra statusu mākslas, mūzikas vai dejas jomā”.

1.attēls. Izglītības iestāžu, kas saņēmušas deleģējumu un organizē profesionālās kompetences novērtēšanu, skaitliskais salīdzinājums no 2011.gada līdz 2015.gadam.

Profesionālās kompetences novērtēšana ir iespēja personai apliecināt dzīves laikā iegūto profesionālo kompetenci un, nokārtojot profesionālās kvalifikācijas eksāmenu, iegūt valsts atzītu profesionālo kvalifikāciju apliecinošu dokumentu. 2011.gadā kvalitātes dienestā ar lūgumu nodrošināt profesionālās kompetences novērtēšanu vērsās vairākas profesionālās organizācijas, piemēram, Latvijas Nekustamā īpašuma pārvaldnieku asociācija, Sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Pils rajona Namu pārvalde” un vairākas privātpersonas saistībā ar *Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likumā* noteiktajām prasībām par trešo profesionālās kvalifikācijas līmeni apliecinoša dokumenta nepieciešamību personām, kas veic dzīvojamo māju pārvaldīšanu⁶. Minētā likuma prasībām atbilstoša profesionālā kvalifikācija *namu pārziņis* tobrīd bija apgūstama profesionālās izglītības programmās, ko īstenoja tikai privātās izglītības iestādes. Ievērojot sabiedrības interesi par minēto profesionālo kvalifikāciju, kvalitātes dienests 2012.gadā deleģēja veikt namu pārziņa profesionālās kompetences novērtēšanu 4 privātām izglītības iestādēm. *Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma* prasības bija spēkā līdz 2013.gada 31.augustam, kad pretendenti varēja iesniegt kvalifikācijas apliecinošu dokumentu Ekonomikas ministrijas Pārvaldnieku reģistram. Profesionālās kompetences novērtēšanas ceļā no 2012.gada līdz 2013.gadam namu pārziņa profesionālās kvalifikācijas apliecību ieguva 415 personas. 2012.gadā namu pārziņa kvalifikāciju ieguva puse, bet 2013.gadā ceturtdaļa no kopējā profesionālās kompetences novērtēšanā iesaistīto personu skaita (sk. 2.attēlu). Interesants ir fakts, ka vecākajai eksaminētajai personai, kura ieguva namu pārziņa profesionālo kvalifikāciju, bija 77 gadi.

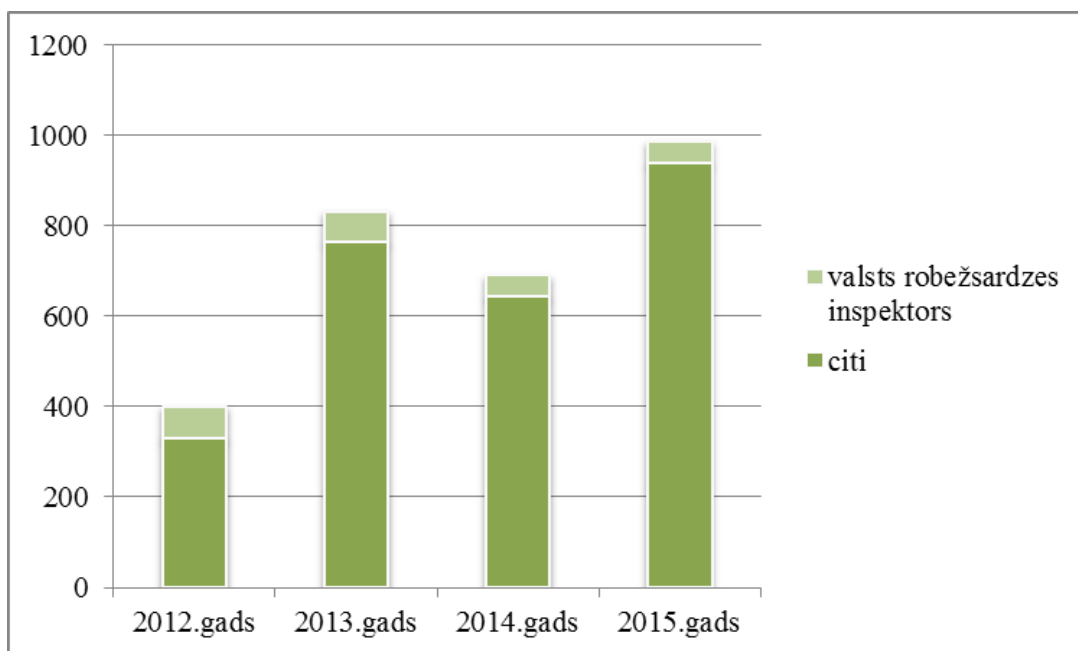
⁶ Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 13.pants „Dzīvojamās mājas pārvaldītāja profesionālā kvalifikācija”.

2.attēls. Profesionālās kvalifikācijas **namu pārzinis** ieguvušo personu skaits 2012.-2013.gadā.

Vienlaikus profesionālās kompetences novērtēšanas kārtību nosaka 2011.gada 22.februāra Ministru kabineta noteikumi Nr.149 „Noteikumi par profesionālās izglītības iestāžu valsts pārvaldes uzdevuma ietvaros sniegto maksas pakalpojumu cenrādi”. Tika noteiktas 33 izglītības tematisko jomu programmu grupas, kurās piemērojama maksa par profesionālās kompetences novērtēšanu. 2012.gadā, izstrādājot jaunus Ministru kabineta noteikumus⁷, tika mainīts profesionālās kompetences novērtēšanas maksas pakalpojumu cenrādis, kura pielikums papildināts ar izglītības tematiskās jomas „Civilā un militārā aizsardzība” programmu grupu „Personu un īpašuma aizsardzība” (izglītības programmas kopa „Robežapsardze”). 2012.gada 13.jūlijā kvalitātes dienests noslēdza deleģēšanas līgumu ar Valsts robežsardzes koledžu par profesionālās kompetences novērtēšanu profesionālajā kvalifikācijā *valsts robežsardzes inspektors*, kas deva iespēju arī Valsts robežsardzes darbiniekiem apliecināt savu darba pieredzē iegūto profesionālo kompetenci. No 2012.gada līdz 2015.gadam profesionālo kvalifikāciju *valsts robežsardzes inspektors* ieguva 238 personas (skatīt 3.attēlu).

⁷ Ministru kabineta 2012.gada 19.jūnija noteikumi Nr.432 „Noteikumi par profesionālās izglītības iestāžu un eksaminācijas centru sniegto maksas pakalpojumu cenrādi”.

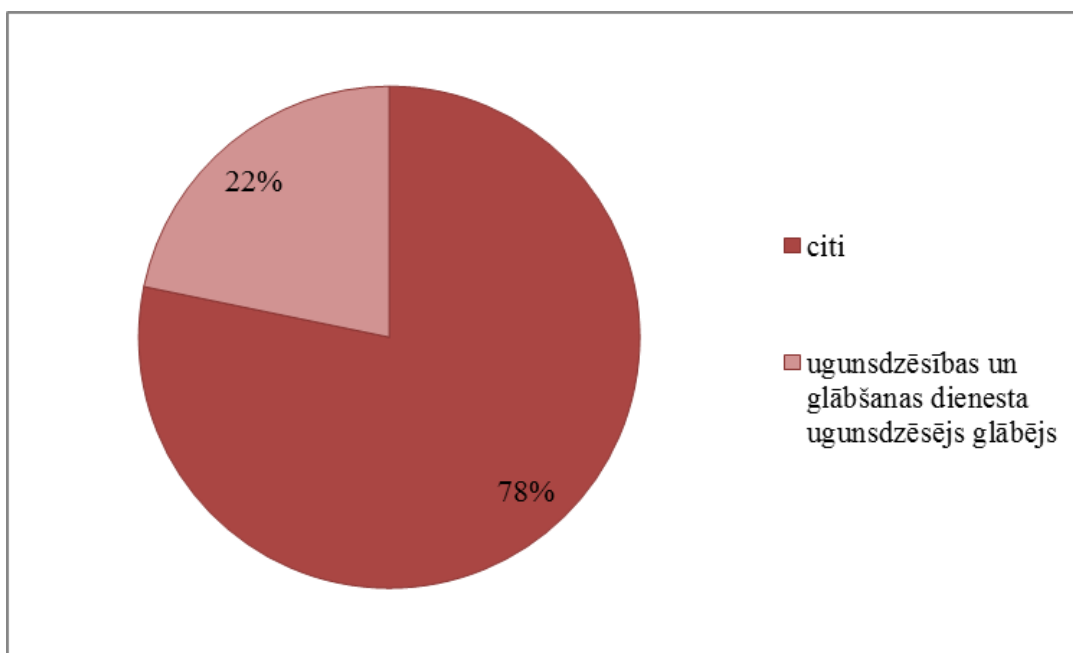

3.attēls. 2012.-2015.gadā profesionālās kompetences novērtēšanas ceļā iegūtās kvalifikācijas **valsts robežsardzes inspektors** grafiskais attēlojums salīdzinājumā ar citām kvalifikācijām.

Saistībā ar Latvijas integrāciju vienotajā Eiropas Savienības monetārajā sistēmā un nacionālās valūtas (lats) nomaiņu uz eiro no 2014.gada 1.janvāra stājās spēkā jauns profesionālās kompetences novērtēšanas maksas pakalpojumu cenrādis ar summām eiro valūtā.⁸ 2015.gada 27.janvārī tika veikti grozījumi profesionālās kompetences novērtēšanas maksas pakalpojumu cenrādī,⁹ papildinot pielikumu ar 34. un 35.punktu un nosakot iespēju piemērot profesionālās kompetences novērtēšanu izglītības programmu kopā „Policijas darbs” un izglītības programmu kopā „Ugunsdrošība un ugunsdzēsība”. Atbilstoši normatīvā regulējuma izmaiņām 2015.gada 16.jūnijā kvalitātes dienests ar Ugunsdrošības un civilās aizsardzības koledžu noslēdza deleģēšanas līgumu par profesionālās kompetences novērtēšanu profesionālajā kvalifikācijā *ugunsdzēsības un glābšanas dienesta ugunsdzēsējs glābējs*. Darba pieredzē iegūto profesionālo kompetenci 2015.gadā apliecināja un profesionālo kvalifikāciju *ugunsdzēsības un glābšanas dienesta ugunsdzēsējs glābējs* ieguva 192 Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta darbinieki (sk. 4.attēlu).

⁸Ministru kabineta 2013.gada 10.septembra noteikumi Nr.791 „Profesionālās izglītības iestāžu un eksaminācijas centru maksas pakalpojumu cenrādis”.

⁹Ministru kabineta 2015.gada 27.janvāra noteikumi Nr.21 „Grozījums Ministru kabineta 2013.gada 10.septembra noteikumos Nr.791 „Profesionālās izglītības iestāžu un eksaminācijas centru maksas pakalpojumu cenrādis”.

4.attēls. 2015.gadā profesionālās kompetences novērtēšanas ceļā iegūtās kvalifikācijas **ugunsdzēsības un glābšanas dienesta ugunsdzēsējs glābējs** procentuālā attiecība pret citām kvalifikācijām

MK noteikumu Nr.146 7.punktā¹⁰ ir noteikts kvalitātes dienesta pienākums nodrošināt pretendentam profesionālās kompetences novērtēšanu gadījumā, ja pretendenta izvēlētajā profesionālajā kvalifikācijā neviens no deleģētajām izglītības iestādēm neveic profesionālās kompetences novērtēšanu. Minētā gadījuma risināšanas procedūra ir noteikta kvalitātes dienesta iekšējos noteikumos Nr.6. Apskatāmajā laika periodā kvalitātes dienestā ar attiecīgu lūgumu nav vērsies neviens pretendents.

¹⁰ Ministru kabineta 2011.gada 22.februāra noteikumu Nr.146 „Kārtība, kādā novērtē ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto profesionālo kompetenci” 7.punkts: „Ja neviens no šo noteikumu 4.punktā minētajā sarakstā iekļautajām profesionālās kompetences novērtēšanas institūcijām neveic profesionālās kompetences novērtēšanu pretendenta izvēlētajā profesionālajā kvalifikācijā, pretendents iesniedz dienestā iesniegumu ar lūgumu organizēt profesionālās kompetences novērtēšanu šajā kvalifikācijā.”

3. Ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanas īstenošana

Profesionālās kompetences novērtēšanas analīzei ir izmantota kvalitātes dienesta rīcībā esošo reģistru informācija. Nodrošinot normatīvajos aktos noteikto, kvalitātes dienests uztur šādus reģistrus:

- 1) Izglītības iestāžu, kas saņēmušas deleģējumu, reģistrs;
- 2) Personu, kas saņēmušas valsts atzītu profesionālo kvalifikāciju apliecinājošu dokumentu, reģistrs.

Reģistriem nepieciešamās informācijas nodrošināšanai deleģēšanas līgumā ir noteikts pienākums izglītības iestādēm kvalitātes dienestā iesniegt:

- 1) informāciju par pretendentu profesionālās kompetences novērtēšanas organizēšanu (atbilstoši deleģēšanas līgumā noteiktajam iesniedz kvalitātes dienestā 10 dienas pirms plānotā eksāmena datuma, kas nodrošina preventīvas darbības pakalpojuma kvalitātes uzraudzībai);
- 2) informāciju par pretendentu profesionālās kompetences novērtēšanas rezultātiem (atbilstoši deleģēšanas līgumā noteiktajam iesniedz kvalitātes dienestā 10 dienu laikā pēc eksāmena norises datuma, kas nodrošina kvalitātes dienesta datu bāzei nepieciešamo personu identificējošu informāciju (vārdu, uzvārdu, personas kodu), profesionālās kompetences novērtēšanas protokola datumu un numuru, personai piešķirto kvalifikāciju, izsniegtā profesionālo kvalifikāciju apliecinājošā dokumenta numuru un izsniegšanas datumu, informāciju par institūciju, kas novērtējusi profesionālo kompetenci);
- 3) rakstveida ziņojumu par profesionālās kompetences novērtēšanu, tai skaitā par pretendentiem sniegtajām konsultācijām, to skaitu, datumu, norises vietu, ilgumu un saturu (atbilstoši deleģēšanas līgumā noteiktajam iesniedz kvalitātes dienestā katru gadu līdz 15. janvārim).

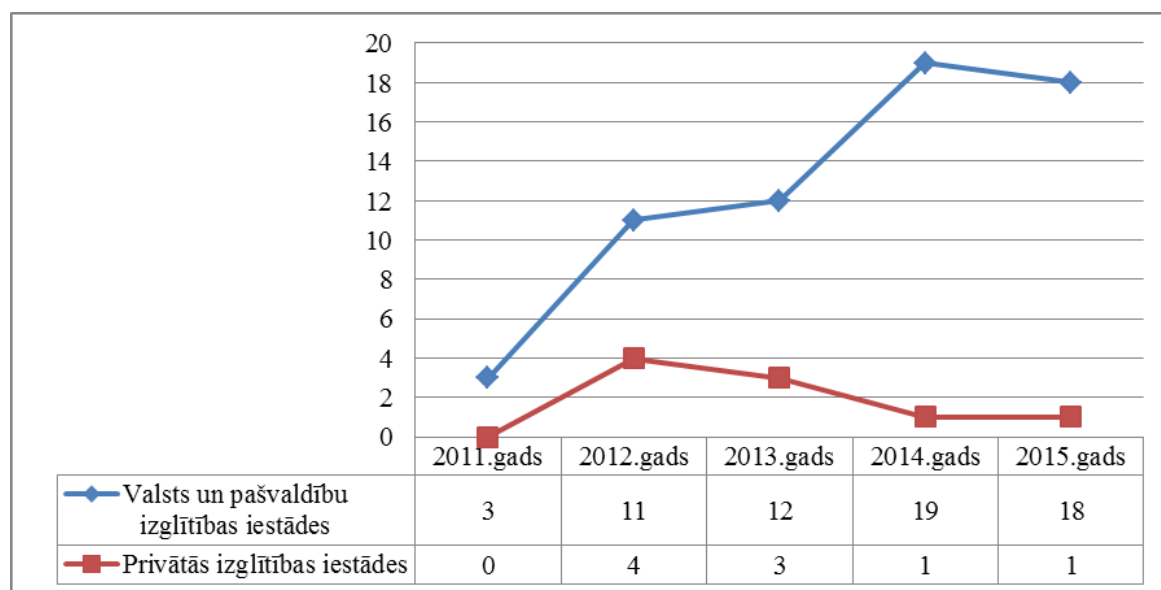
Minēto reģistru informāciju ir iespējams izmantot statistikas rādītāju analīzē, lai pilnveidotu profesionālās kompetences novērtēšanas procesu un gūtu pārskatu par sasniegtajiem rezultātiem. Reizi gadā tiek apkopota aktuālā informācija par izsniegto profesionālās kvalifikācijas apliecību skaitu un ar izglītības iestādēm noslēgto deleģēšanas līgumu skaitu, kā arī par profesionālo kvalifikāciju, kurās pretendentiem ir nodrošināta iespēja novērtēt savu profesionālo kompetenci, skaitu. Papildus no reģistriem ir iespējams iegūt detalizētu informāciju par profesionālās kompetences novērtēšanas attīstību un tendencēm no 2011.gada par konkrētu kvalifikāciju ieguvī, par profesionālās kompetences novērtēšanu vienā vai vairākās profesionālajās kvalifikācijās, kā arī apkopot datus atbilstoši personu vecuma grupām.

2011.gadā profesionālās kompetences novērtēšana deleģēta 19 valsts profesionālās izglītības iestādēm, no kurām tikai 3 organizēja 5 profesionālās kvalifikācijas eksāmenus. Neskatoties uz izglītības iestāžu lielo pieredzi profesionālās kvalifikācijas eksāmenu organizēšanā, jaunais pakalpojums bija izaicinājums izglītības iestādēm nodrošināt pretendentiem bezmaksas konsultācijas, iesniegumu un maksājumu apliecinājošu dokumentu iesniegšanas procedūru, maksas cenrādī noteikto summu attiecināšanu un to racionālu izlietojumu. Kvalitātes dienests minēto procedūru nodrošināšanai izglītības iestādēm sniedza konsultatīvo atbalstu.

Būtisku atbalstu profesionālās kompetences novērtēšanas ieviešanā no 2011.gada līdz 2015.gadam deva kvalitātes dienesta kā sadarbības partnera dalība ESF projekta „*Nozaru kvalifikāciju sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana*” (turpmāk – projekts) īstenošanā, koordinējot profesionālās kompetences

novērtēšanas sistēmas izveidošanu, aprobāciju un ieviešanu. Kvalitātes dienests sniedza atbalstu profesionālās kompetences novērtēšanas dokumentācijas noformēšanā, kā arī profesionālās kompetences novērtēšanas ietvaros veikto profesionālās kvalifikācijas eksāmenu organizēšanā. Projekta ietvaros bija paredzēts mērķis atmaksāt izdevumus par profesionālās kompetences novērtēšanu 80 pretendentiem, kas nokārtoja profesionālās kvalifikācijas eksāmenu. Lai noskaidrotu pretendentu loku, kvalitātes dienests sadarbojās ar projekta ietvaros izveidotajām 12 nozaru ekspertu padomēm, kuras informēja par šo iespēju nozaru uzņēmumos. Kvalitātes dienests sniedza konsultatīvu atbalstu profesionālās izglītības iestādēm, nozaru ekspertu padomēm un pretendentiem. Projekta aktivitāte tika īstenota no 2011.gada 1.decembra līdz 2012.gada 7.jūnijam. Pretendenti bija nokārtojuši profesionālās kvalifikācijas eksāmenu un ieguvuši profesionālo kvalifikāciju: grāmatvedis (6 personas), automehāniķis (59 personas), lokomotīvu saimniecības tehniķis (3 personas), autoelektriķis (1 persona), rokas lokmetinātājs (MMA), lokmetinātājs metināšanā ar mehānizēto iekārtu aktīvās gāzes vidē (MAG) (7 personas) un elektromontieris (4 personas). Sasniegtais projekta mērķis veicināja informācijas par profesionālās kompetences novērtēšanas iespējām izplatību sabiedrībā.

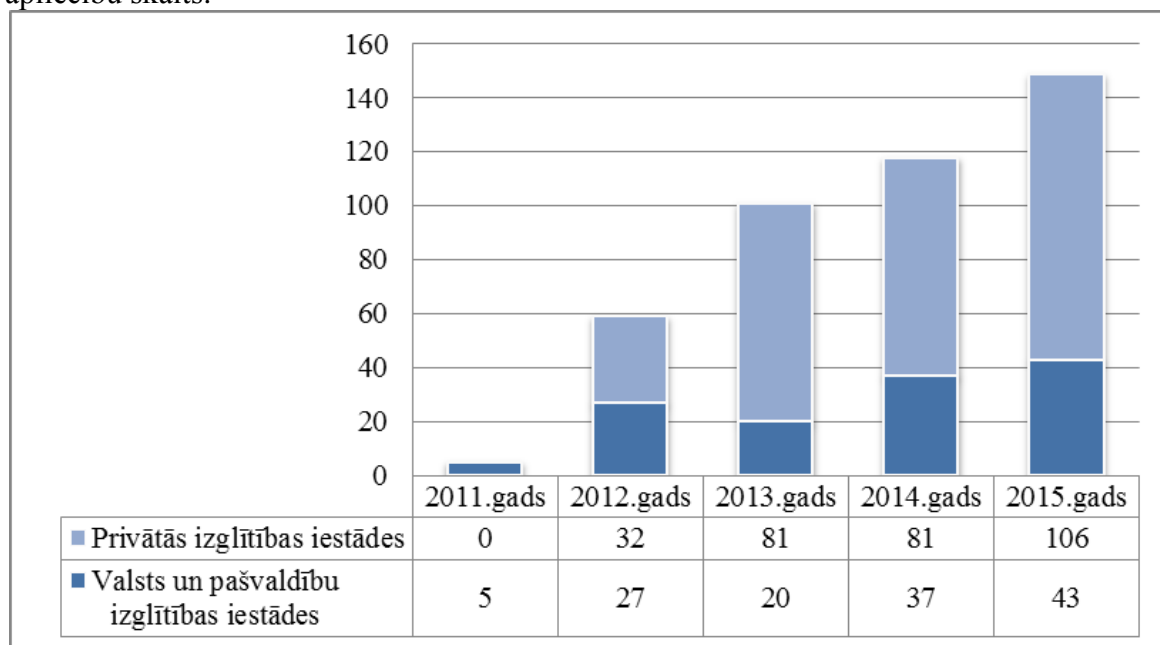
Izmaiņas profesionālās kompetences novērtēšanas attīstībā sākās 2012.gadā, kad stājās spēkā kvalitātes dienesta iekšējie noteikumi Nr.6. No 19 profesionālās izglītības iestādēm profesionālās kvalifikācijas eksāmeni tika organizēti 15 iestādēs (11 valsts un 4 privātās izglītības iestādēs). 2012.gadā profesionālās kvalifikācijas apliecību ieguvušas 400 personas, no kurām 202 personas (51% no kopējā skaita) kārtojušas profesionālās kvalifikācijas eksāmenu, lai iegūtu *namu pārziņa* profesionālo kvalifikāciju. 2012.gadā puse no profesionālās kompetences novērtēšanai organizētajiem profesionālās kvalifikācijas eksāmeņiem tika īstenoti 4 privātās izglītības iestādēs. Piecu gadu laikā palielinājās profesionālās kompetences novērtēšanas aktivitāte valsts un pašvaldību izglītības iestādēs, bet privāto izglītības iestāžu aktivitāte profesionālās kompetences novērtēšanas īstenošanā samazinājās (sk. 5.attēlu). 2014.-2015.gadā pretendentu profesionālās kompetences novērtēšanu organizējusi tikai viena privāta izglītības iestāde "Mācību centrs "BUTS"".

5.attēls. Izglītības iestāžu, kas 2011.-2015.gadā organizēja profesionālās kompetences novērtēšanu, skaits.

Pretendentu profesionālās kompetences novērtēšanai valsts un pašvaldību, kā arī privātās izglītības iestādēs organizēto profesionālās kvalifikācijas eksāmenu (PKE) skaits

ar katru gadu dinamiski palielinās – 2011.gadā organizēti 5 PKE, 2012.gadā organizēti 59 PKE, 2013.gadā organizēti 101 PKE, 2014.gadā organizēti 118 PKE un 2015.gadā organizēti 149 PKE (sk. 6.attēlu). Pozitīvo dinamiku ietekmē informācijas pieejamība sabiedrībā par profesionālās kompetences novērtēšanas pakalpojumu, ko veicina izglītības iestāžu aktivitātes pretendentu piesaistē, piemēram, sniedzot informāciju par profesionālās kompetences novērtēšanas iespēju sadarbības partneriem – darba devēju pārstāvjiem. Laika posmā no 2011.gada līdz 2015.gadam kopā organizēti 432 PKE, no kuriem 300 PKE organizēti 4 privātās izglītības iestādēs. No profesionālās kompetences novērtēšanai organizēto PKE kopējā skaita 64% (275 PKE) ir īstenoti izglītības iestādē “Mācību centrs “BUTS””. Minētā izglītības iestāde ir visaktīvāk īstenojusi pretendentu profesionālās kompetences novērtēšanu, ko apliecina arī tās izsniegto 1609 profesionālās kvalifikācijas apliecību skaits.

6.attēls. Profesionālās kompetences novērtēšanai organizēto profesionālās kvalifikācijas eksāmenu skaits

Piecu gadu laikā profesionālās kompetences novērtēšanas ceļā pretendentiem kopā ir izsniegtas 2849 profesionālās kvalifikācijas apliecības (sk. 7.attēlu). Attiecību starp valsts un pašvaldību izglītības iestāžu un privāto izglītības iestāžu izsniegto apliecību skaitu ietekmē divi faktori: 1) organizētie PKE un 2) eksaminējamo personu skaits vienā eksāmenā. Būtiski pretendentu skaitu ietekmē maksājuma piemērošana pretendentam. Atbilstoši cenrādī maksā par profesionālās kompetences novērtēšanu ir viszemākā gadījumā, ja pretendents iesniedz profesionālās kompetences novērtēšanai norādījis, ka vēlas kārtot eksāmenu atbilstošās izglītības programmas profesionālās kvalifikācijas eksāmena ietvaros, kas tiek organizēti tuvākajā laikā. Ja izglītības iestāde īsteno vairākas akreditētas izglītības programmas dažādās adresēs un ir atbilstoši izveidots profesionālās kvalifikācijas eksāmenu grafiks, tad arī pretendentu piesaiste ir iespējami efektīvākā.

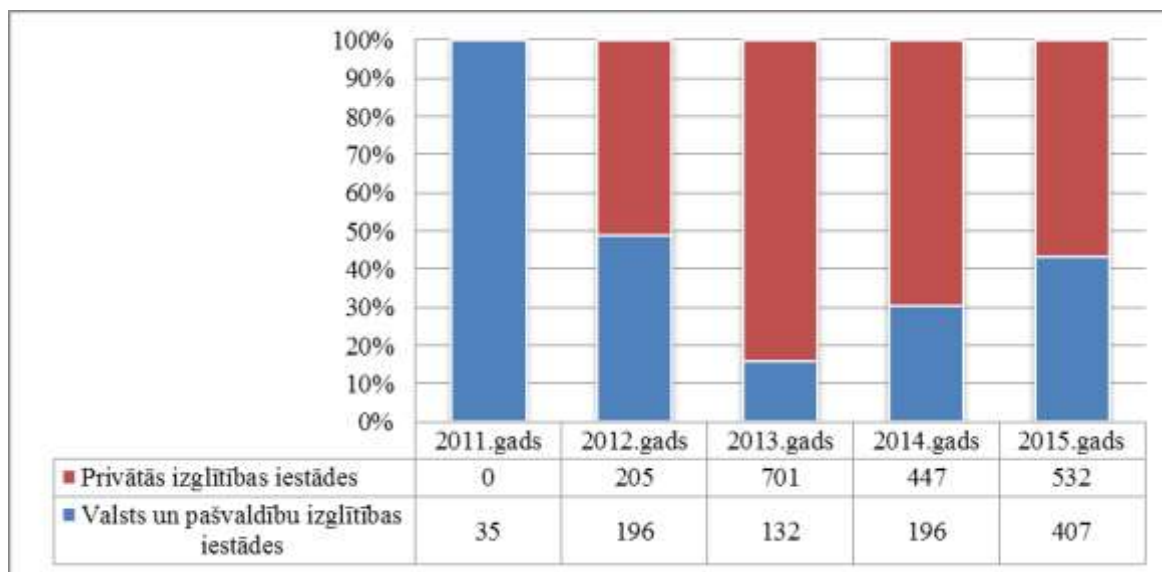
2011.gadā izsniegtas 35 profesionālās kvalifikācijas apliecības (profesionālās kvalifikācijas apliecību ieguvušas 35 personas).

2012.gadā izsniegta 401 profesionālās kvalifikācijas apliecība (profesionālās kvalifikācijas apliecību ieguvušas 400 personas, 1 persona ieguvusi divas profesionālās kvalifikācijas).

2013.gadā izsniegtas 833 profesionālās kvalifikācijas apliecības (profesionālās kvalifikācijas apliecību ieguvušas 826 personas, 7 personas ieguvušas divas profesionālās kvalifikācijas).

2014.gadā izsniegtas 643 profesionālās kvalifikācijas apliecības (profesionālās kvalifikācijas apliecību ieguvusi 831 persona, 12 personas ieguvušas divas profesionālās kvalifikācijas).

2015.gadā izsniegtas 939 profesionālās kvalifikācijas apliecības (profesionālās kvalifikācijas apliecību ieguvušas 932 personas, 7 personas ieguvušas divas profesionālās kvalifikācijas).

7.attēls. Valsts un pašvaldības izglītības iestāžu un privāto izglītības iestāžu izsniegto profesionālās kvalifikācijas apliecību skaita dinamika 2011.-2015.gadā.

Sākot ar 2012.gadu, profesionālās kompetences novērtēšana ir iespējama vairāk nekā 100 profesionālajās kvalifikācijās. No 2011.gada līdz 2015.gadam pretendenti ir izmantojuši iespēju novērtēt savu profesionālo kompetenci 49 profesionālajās kvalifikācijās, kas ir mazāk nekā puse no izglītības iestāžu piedāvātajām iespējām. Analizējot pretendentu iegūto profesionālo kvalifikāciju statistiku, izglītības iestāžu sniegto informāciju par pretendentu izvēli profesionālās kompetences novērtēšanai konkrētās profesijās un pretendentu anketēšanā apkopotos datus, varam secināt, ka sabiedrības pieprasījumu konkrētās profesionālās kvalifikācijas iegūšanai nosaka:

- 1) normatīvo aktu prasības attiecībā uz nozarē strādājošo personu kvalifikāciju;
- 2) darba devēju ieinteresētība kvalificētu speciālistu nodarbinātībā;
- 3) valsts institūciju darbinieku izglītības atbilstība profesionālās kvalifikācijas prasībām;
- 4) personu interese par darba tirgū pieprasītām profesijām.

Latvijas izglītības iestādēs profesionālās kompetences novērtēšanu vairākos gadījumos ir izmantojuši arī emigranti no Latvijas, kuri ārzemēs strādā ēdināšanas pakalpojumu, autoservisa un būvniecības nozarēs.

Profesionālās kompetences novērtēšanas ceļā iegūtās profesionālās kvalifikācijas var iedalīt trīs grupās:

- a) profesionālās kvalifikācijas, kurās profesionālās kompetences novērtējušas 100-500 personas (kopā 7 profesionālās kvalifikācijas: *aprūpētājs, metinātājs (tai*

skaitā gāzmetinātājs, MMA, MAG, MIG, TIG), namu pārzinis, auklis, valsts robežsardzes inspektors, ugunsdzēsības un glābšanas dienesta ugunsdzēsējs glābējs, automehāniķis, kas ir 76% no kopējā iegūto profesionālās kvalifikācijas apliecību skaita);

- b) profesionālās kvalifikācijas, kurās profesionālās kompetences novērtējušas 10-100 personas (kopā 16 profesionālās kvalifikācijas: *pavārs, sanitārtehnisko iekārtu montētājs, autoatslēdznieks, elektriķis, lietvedis, apdares darbu tehniķis, frizieris, grāmatvedis, elektrotehniķis, ēku celtnieks, lauku īpašuma apsaimniekotājs, apdares darbu strādnieks, ceļojumu konsultants, ēdināšanas pakalpojumu speciālists*, kas ir 20% no kopējā iegūto profesionālās kvalifikācijas apliecību skaita);
- c) profesionālās kvalifikācijas, kurās profesionālās kompetences novērtējušas 1-10 personas (kopā 26 profesionālās kvalifikācijas: *elektromontieris, klientu apkalpošanas speciālists, konditors, datorizētās ciparu vadības (CNC) metālapstrādes darbgaldu iestatītājs, mēbeļu galdnieks, šuvējs, bārmenis, būvizstrādājumu galdnieks, būvtehniķis, datorsistēmu tehniķis, dārznieks, drēbnieks, dzelzceļa transporta automātikas, telemehānikas un komunikāciju tehniķis, ekotūrisma speciālists, fotogrāfs, galdnieks, lauksaimniecības tehnikas mehāniķis, maizes un miltu izstrādājumu speciālists, manikīra un pedikīra speciālists, mežsaimniecības tehniķis, modists, multimediju dizaina speciālists, mūrnieks, stila mēbeļu modelētājs, viesmīlības pakalpojumu speciālists, vizuālās reklāmas dizaina speciālists*, kas ir 4% no kopējā iegūto profesionālās kvalifikācijas apliecību skaita).

Pirmajā grupā ietilpstošo profesionālo kvalifikāciju profesionālās kompetences novērtēšanas nepieciešamība saistāma ar normatīvo aktu vai specifisku prasību, piemēram, sertifikācija, piemērošanu personām, kas strādā attiecīgajā nozarē. Otrās un trešās grupas profesionālās kvalifikācijas pārsvarā iegūtas pēc pašu personu motivācijas novērtēt savu profesionālo kompetenci vai arī nodarbināto personu darba devēju iniciatīvas.

1.tabula. Ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanas ceļā iegūtās profesionālās kvalifikācijas 2011.-2015.gadā.

Profesionālā kvalifikācija (profesionālās kvalifikācijas līmenis)	Profesionālās kvalifikācijas apliecību ieguvušo personu skaits					K O P Ā
	2011.gads	2012.gads	2013.gads	2014.gads	2015.gads	
Apdares darbu strādnieks (2)	-	-	-	3	10	13
Apdares darbu tehniķis (3)	-	19	7	4	2	32
Aprūpētājs (2)	-	-	175	146	173	494
Auklis (3)	-	-	133	96	10	239
Autoatslēdznieks (2)	-	4	9	-	51	64
Autoelektriķis (3)	-	1	14	8	12	35
Automehāniķis (3)	26	48	25	20	16	135
Bārmenis (3)	-	-	-	-	1	1
Būvizstrādājumu galdnieks (3)	-	1	-	-	-	1
Būvtehniķis (3)	-	-	-	1	-	1
Ceļojumu konsultants (3)	-	-	12	-	-	12
Datorizētās ciparu vadības (CNC) metālapstrādes darbgaldu iestatītājs (3)	-	-	-	7	-	7
Datorsistēmu tehniķis (3)	-	-	2	-	-	2
Dārznieks (3)	-	-	-	-	1	1
Drēbnieks (2)	-	1	-	-	-	1

Dzelzceļa transporta automātikas, telemehānikas un komunikāciju tehniķis (3)	-	2	-	-	-	2
Elektriķis (3)	-	3	2	41	16	62
Elektromontieris (2)	-	4	-	-	4	8
Elektrotehniķis (3)	-	-	-	3	24	27
Ekotūrisma speciālists (3)	-	-	-	3	-	3
Ēdināšanas pakalpojumu speciālists (3)	-	1	1	-	10	12
Ēku celtnieks (3)	-	-	-	11	14	25
Fotogrāfs (2)	-	-	2	-	-	2
Frizieris (2)	-	-	-	3	28	31
Galdnieks (2)	-	2	-	-	-	2
Grāmatvedis (3)	6	1	-	-	23	30
Klientu apkalpošanas speciālists (3)	-	8	-	-	-	8
Konditors (2)	-	4	-	-	4	8
Lauksaimniecības tehnikas mehāniķis (3)	-	-	-	-	5	5
Lauku īpašuma apsaimniekotājs (3)	-	-	-	15	12	27
Lietvedis (2)	-	-	32	15	11	58
Lokomotīvu saimniecības tehniķis (3)	2	12	1	14	4	33
Maizes un miltu izstrādājumu speciālists (3)	-	-	-	-	2	2
Manikīra un pedikīra speciālists (2)	-	-	-	-	5	5
Metinātāji – gāzmetinātājs, MMA, MAG, MIG, TIG (2)	-	15	98	149	181	443
Mežsaimniecības tehniķis (3)	-	-	1	-	1	2
Mēbeļu galdnieks (3)	-	-	-	8	-	8
Modists (3)	-	-	-	1	-	1
Multimediju dizaina speciālists (3)	-	-	2	-	-	2
Mūrnieks (2)	-	-	-	1	-	1
Namu pārzinis (3)	-	202	213	-	-	415
Pavārs (2)	1	1	28	33	13	76
Sanitārtehnisko iekārtu montētājs (2)	-	-	7	11	53	71
Stila mēbeļu modelētājs (3)	-	-	-	1	-	1
Šuvējs (2)	-	-	-	-	6	6
Ugunsdzēsības un glābšanas dienesta ugunsdzēsējs glābējs (3)	-	-	-	-	192	192
Valsts robezsardzes inspektors (3)	-	72	69	48	49	238
Viesmīlības pakalpojumu speciālists (3)	-	-	-	-	4	4
Vizuālās reklāmas dizaina speciālists (3)	-	-	-	1	-	1
KOPĀ						2849

2012.gadā viena persona izmantoja iespēju novērtēt savu profesionālo kompetenci 2 eksāmenos un ieguva *lokmetinātāja* un *automehāniķa* profesionālo kvalifikāciju. Līdz 2015.gadam minēto iespēju izmantojušas un 2 profesionālās kvalifikācijas ieguvušas 27 personas. Pārsvārā personas savu profesionālo kompetenci novērtējušas metinātāju profesijās, iegūstot, piemēram, *lokmetinātāja metināšanā ar mehanizēto iekārtu inertās gāzes vidē (MIG)* un *lokmetinātāja metināšanā ar mehanizēto iekārtu aktīvās gāze vidē*

(MAG) profesionālo kvalifikāciju (sk. 2.tabulu). 2015. gada 12.novembrī kvalitātes dienests sadarbībā ar Latvijas Darba devēju konfederāciju un Valsts izglītības satura centru nozaru uzņēmumu pārstāvjiem organizēja semināru „Kā profesionālās izglītības sistēma var palīdzēt uzņēmumiem piesaistīt kvalificētus darbiniekus?”¹¹, kurā dalībnieki tika iepazīstināti ar projekta ietvaros sasniegtajiem rezultātiem modulārās profesionālās izglītības programmu izstrādē un profesionālās kompetences novērtēšanā. Semināra diskusijās nozaru uzņēmumu pārstāvji kā pamatojumu vienas vai divu profesionālo kvalifikāciju ieguvei minēja nosacījumus uzņēmumu dalībai Eiropas struktūrfondu projektos. Tas motivē uzņēmumus sakārtot darba tiesiskās attiecības ar strādājošajiem un nodarbināt kvalificētus darbiniekus. Profesionālās kompetences novērtēšana ir iespēja, ko izmanto ne tikai darbinieki, bet arī darba devēji.

2.tabula. Profesionālās kompetences novērtēšanas ceļā iegūtās divas profesionālās kvalifikācijas.

Pirmā profesionālā kvalifikācija	Otrā profesionālā kvalifikācija
Lokmetinātājs metināšanā ar mehanizēto iekārtu aktīvās gāzes vidē (MAG)	Automehāniķis
Autoatslēdznieks	Autoelektriķis
Auklis	Aprūpētājs
Ceļojumu konsultants	Auklis
Lokmetinātājs metināšanā ar mehanizēto iekārtu inertās gāzes vidē (MIG)	Lokmetinātājs metināšanā ar mehanizēto iekārtu aktīvās gāzes vidē (MAG)
Rokas lokmetinātājs (MMA)	Gāzmetinātājs
Rokas lokmetinātājs (MMA)	Lokmetinātājs metināšanā ar mehanizēto iekārtu aktīvās gāzes vidē (MAG)
Lokmetinātājs metināšanā ar volframa elektrodu inertās gāzes vidē (TIG)	Lokmetinātājs metināšanā ar mehanizēto iekārtu inertās gāzes vidē (MIG)
Lokmetinātājs metināšanā ar mehanizēto iekārtu inertās gāzes vidē (MIG)	Rokas lokmetinātājs (MMA)
Elektriķis	Automehāniķis

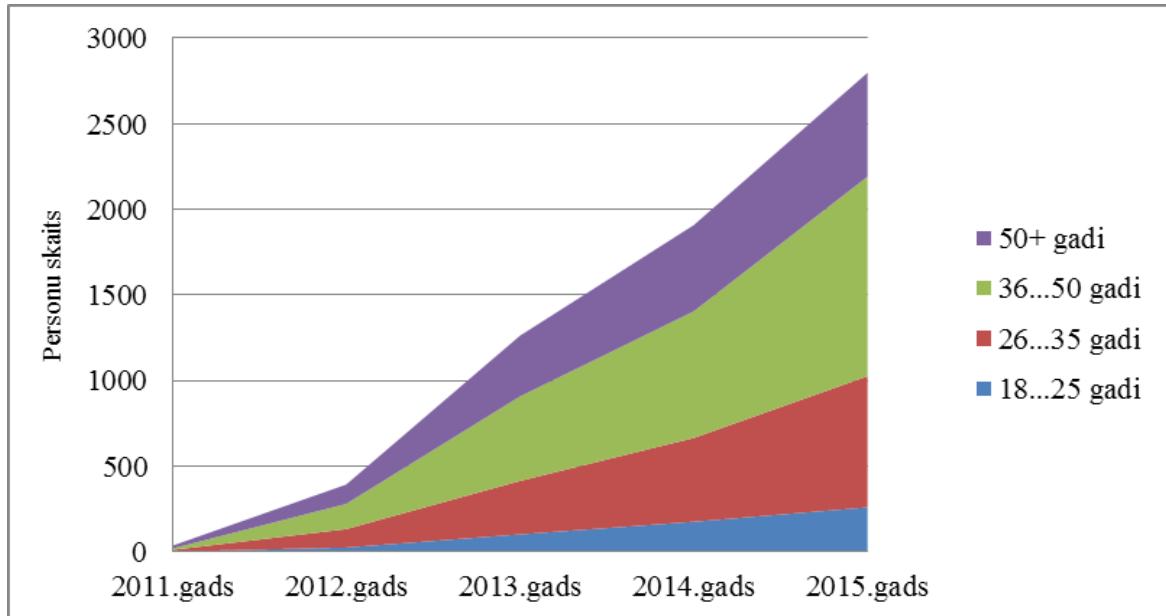
Viens no profesionālās kompetences novērtēšanas kvalitātes un uzticamības raksturojošiem rādītājiem ir 48 personas (vidēji 1,7% no kopējā eksaminēto personu skaita), kuras ar pirmo reizi nav sekmīgi nokārtojušas profesionālās kvalifikācijas eksāmenu. Salīdzinājumam Valsts izglītības satura centra interneta tīmekļa vietnē publiskotajā informācijā par 2012.gada profesionālās kvalifikācijas eksāmenu rezultatīvajiem rādītājiem profesionālās izglītības programmu noslēguma pārbaudījumos profesionālās kvalifikācijas eksāmenu nesekmīgi kārtājuši 3% eksaminēto izglītojamo.¹²

Ar mērķi noskaidrot personu, kas saņēmušas valsts atzītu profesionālo kvalifikāciju apliecināšanu dokumentu, vecumu kvalitātes dienests periodiski veica statistikas apkopojumu par pretendentu vecuma grupām (sk. 8.attēlu). No kvalitātes dienesta reģistru datiem var secināt, ka, sākot ar 2011.gadu, galvenā pretendentu grupa bija ekonomiski aktīvākās

¹¹ <http://www.nozaruekspertupadomes.lv/aktuali/diskusijas-par-aktualo-profesionalaja-izglitiba-ir-jaturpina-641>

¹² http://visc.gov.lv/profizglitiba/eksameni/info_old.shtml

personas vecumā no 26 līdz 50 gadiem, bet profesionālās kompetences novērtēšanu vismazāk ir izmantojušas personas vecuma grupā no 18 līdz 25 gadiem. Minētā informācija palīdzēja izglītības iestādēm un nozaru ekspertu padomēm plānot un organizēt profesionālās kompetences novērtēšanas procesu.

8.attēls. No 2011. gada līdz 2015. gadam profesionālās kompetences novērtēšanas ceļā profesionālo kvalifikāciju ieguvušo personu skaita dinamika atbilstoši vecuma grupām.

4. Metodiskais atbalsts izglītības iestādēm

Ieviešot profesionālās kompetences novērtēšanu, kvalitātes dienests aktīvi sniedza konsultatīvo atbalstu izglītības iestādēm par šī procesa organizatoriskajiem jautājumiem. Sadarbībā ar izglītības iestādēm kvalitātes dienests nodrošināja pretendentiem objektīvi un kvalitatīvi īstenotu profesionālās kompetences novērtēšanu. Izglītības iestāžu uzkrātā pieredze darbā ar pretendentiem palīdzēja noteikt, kādi uzlabojumi ir vajadzīgi, organizējot profesionālās kompetences novērtēšanu un risinot procedūras jautājumus.

Regulāri apkopojot profesionālās kompetences novērtēšanas rezultātos rādītājus, kvalitātes dienests no 2012.gada līdz 2015.gadam organizēja 4 informatīvos seminārus „Ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanas pieredze”. Informatīvajos semināros piedalījās izglītības iestāžu atbildīgās personas par profesionālās kompetences novērtēšanas organizēšanu, pārstāvji no Izglītības un zinātnes ministrijas, Valsts izglītības satura centra, Latvijas Darba devēju konfederācijas, nozaru ekspertu padomēm, kā arī pieaicinātie nozaru uzņēmumu apvienību un asociāciju pārstāvji. Pieredzes apmaiņas ietvaros izglītības iestāžu pārstāvji informēja par problēmām un to risinājumiem, piemēram, par jautājumiem, kas saistīti ar pretendentu pieteikšanos profesionālās kompetences novērtēšanai, viņu maksājumiem par pakalpojumu. Informatīvie semināri bija iespēja klātienē diskutēt par profesionālās kompetences novērtēšanas rezultātīvajiem rādītājiem un procesa virzību, meklēt optimālākos risinājumus problēmām, balstoties uz izglītības iestāžu pozitīvo pieredzi.

Iepazīstoties ar citu Eiropas valstu pieredzi neformālās izglītības atzīšanā, kvalitātes dienesta pārstāvis M.Stinkulis piedalījās Eiropas Komisijas un Cedefop (European Centre for the Development of Vocational Training) organizētā starptautiskā seminārā “*Par neformālās un informālās (ikdienējās) izglītības atzīšanu*”, kas norisinājās 2013.gada 9.-10.aprīlī Beļģijā. Seminārs tika organizēts ar mērķi izvērtēt un sniegt priekšlikumus uzlabojumiem Eiropas Padomes 2012.gada 20.decembra ieteikumiem par neformālās un ikdienējās mācīšanās validēšanu.¹³ Seminārā piedalījās 135 pārstāvji no Eiropas Savienības dalībvalstīm. Starp semināra noslēgumā apkopotajām atziņām par neformālās un ikdienējās mācīšanās rezultātu novērtēšanas kvalitātes nodrošināšanu tika aktualizēts jautājums par vienota mehānisma (identifikācija – dokumentācija – novērtēšana – sertifikācija) izmantošanu formālās izglītības un neformālās izglītības atzīšanai. Neskatoties uz semināra darba grupu diskusijās konstatētajām problēmām, veidojot vienotu kvalitātes nodrošināšanas sistēmu, kopīgs viedoklis liecina, ka kvalitātes nodrošināšanas mehānismiem jābūt secīgiem, salīdzināmiem un tiem jābalstās uz kopīgiem principiem un savstarpēji panāktu vienošanos starp neformālās izglītības atzīšanā iesaistītajiem dalībniekiem. Minētā semināra atziņas tika ņemtas vērā, veidojot turpmāko sadarbību starp kvalitātes dienestu un izglītības iestādēm, kuras īsteno profesionālās kompetences novērtēšanu.

2013.gadā kvalitātes dienests sniedza atbalstu projekta „Val-Net” (ES Mūžizglītības programmas KA1-ECETA2 projekts „Integrēta neformālās izglītības rezultātu atzīšanas sistēma: nacionālā sadarbības tīkla izveide”) ietvaros izdotā bukleta „Neformālās un informālās mācīšanās rezultātu atzīšana Latvijā”¹⁴ satura sagatavošanā, kā arī piedalījās neformālās izglītības rezultātu atzīšanas popularizēšanai organizētajos 4 semināros Latvijas

¹³ Eiropas Padomes 2012. gada 20. decembra ieteikumi par neformālās un ikdienējās mācīšanās validēšanu (2012/C 398/01).

¹⁴ Neformālās un informālās mācīšanās rezultātu atzīšana Latvijā. – Rīga, Latvijas Nacionālā bibliotēka, ES Projekts „Integrēta neformālās izglītības rezultātu atzīšanas sistēma: Nacionālā sadarbības tīkla izveide”, 2013, 56 lpp.

reģionos. Minētajā bukletā tika apkopotas būtiskas atziņas par neformālās izglītības atzīšanas attīstību veicinošiem faktoriem Latvijā:

- a) vienkāršota, saprotama informācija sabiedrībai par neformālās izglītības rezultātu atzīšanas iespējām;
- b) apkopota informācija par izglītības iestādēm, kas piedāvā neformālās izglītības rezultātu atzīšanas iespējas;
- c) koordinējoša institūcija visai neformālās izglītības rezultātu atzīšanas sistēmai kopumā (informācijas sniegšana, metodiskais atbalsts un konsultēšana, statistikas un labās prakses piemēru apkopošana, pieredzes apmaiņa, kvalitātes uzraudzība);
- d) sociālo partneru un darba devēju iesaiste sistēmas attīstībā.

Lai veicinātu vienotu pieeju profesionālās kompetences novērtēšanas organizēšanai, 2013.gadā kvalitātes dienests sagatavoja metodiskos skaidrojumus izglītības iestādēm, kas īsteno vai plāno īstenot profesionālās kompetences novērtēšanu. Metodiskie skaidrojumi tika sagatavoti, pamatojoties uz spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, kas nosaka profesionālās kompetences novērtēšanas kārtību un cenrādi, kā arī ņemot vērā 2005.-2007.gada īstenotā Nacionālās programmas projekta „Vienotas metodikas izstrāde profesionālās izglītības kvalitātes paaugstināšanai un sociālo partneru iesaistei un izglītošanai” ietvaros izstrādāto metodiku „Neformālās izglītības atzīšanas un prasmju novērtēšanas metodika”.¹⁵ Sistematizējot izglītības iestādēm aktuālos jautājumus par profesionālās kompetences novērtēšanu, metodiskie skaidrojumi tika izveidoti, sniedzot atbildes tikai uz galvenajiem jautājumiem par iesaistīto pušu pienākumiem un tiesībām. Profesionālās kompetences novērtēšanas procesa procedūru izstrādei un uzlabošanai kvalitātes dienests sadarbojās ar Izglītības un zinātnes ministriju un Valsts izglītības satura centru.

Ar katru gadu palielinājās izglītības iestāžu, kas nodrošina profesionālās kompetences novērtēšanu, skaits. Izglītības iestādes atkarībā no saviem resursiem īstenoja nedaudz atšķirīgas metodes pretendentu piesaistīšanai un konsultāciju organizēšanai. Lai nodrošinātu vienotu izpratni par profesionālās kompetences novērtēšanas procesa īstenošanu, 2015.gadā kvalitātes dienests izstrādāja metodiskos ieteikumus izglītības iestādēm un eksaminācijas centriem „*Ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšana*”. Metodiskie ieteikumi tika izstrādāti, sistematizējot profesionālās kompetences novērtēšanas institūcijām aktuālos jautājumus, un saturiski veidoti atbilstoši normatīvajos aktos noteikto un profesionālās kompetences novērtēšanas procesā paredzēto darbību secībai. 2015.gadā tika izstrādāts arī informatīvais buklets pretendentiem „*Ceļvedis ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanā*”.

Analizējot izglītības iestāžu ikgadējos ziņojumos sniegto informāciju par profesionālās kompetences novērtēšanu, tostarp par pretendentiem sniegtajām konsultācijām, to skaitu, ilgumu un saturu, un 2015.gadā organizējot deleģēto izglītības iestāžu aptauju par profesionālās kompetences novērtēšanas procesa nodrošinājuma efektivitāti, radās vairāki secinājumi:

- 1) izglītības iestādes aktīvi popularizē profesionālās kompetences novērtēšanu dažādās informācijas vidēs – televīzijā, radio, presē, internetā, kā arī sadarbojoties ar darba devējiem un darba ņēmējiem, piemēram, apmeklējot kvalifikācijas prakses norises vietas. Šo aktivitāšu efektivitāte ir atkarīga galvenokārt no paša pretendenta vai viņa darba devēja motivācijas iesaistīties profesionālās kompetences novērtēšanā;

¹⁵ Neformālās izglītības atzīšanas un prasmju novērtēšanas metodika // „Nacionālās programmas projekts „Vienotas metodikas izstrāde profesionālās izglītības kvalitātes paaugstināšanai un sociālo partneru iesaistei un izglītošanai” – Rīga, Izglītības un zinātnes ministrijas Profesionālās izglītības administrācija, 2007, 43 lpp.

- 2) izglītības iestādēs pretendentiem tiek nodrošinātas arī papildus maksas vai bezmaksas konsultācijas. Pretendenti aktīvi cenšas izmantot papildu konsultācijas, un to apjoms ir atkarīgs no izglītības iestādes konsultanta prasmes pārliecināt pretendentu par viņa zināšanu un prasmju līmeni konkrētā profesionālajā kvalifikācijā;
- 3) papildu konsultācijas izglītības iestādes nodrošina trīs veidos: a) piesaistot atbilstošus ekspertus vai pedagogus; b) elektroniski nosūtot pretendentam mācību materiālus un sniedzot atbildes uz jautājumiem; c) piedāvājot pretendentiem teorētisko zināšanu apguvi neformālās izglītības programmās;
- 4) izglītības iestādēs nav saņemti profesionālās kvalifikācijas eksāmena komisijas ieteikumi pretendentu profesionālās kompetences novērtēšanas uzlabošanai vai pilnveidošanai. Profesionālās kvalifikācijas eksāmenu programmu saturs ir novērtētas kā optimāls vai vienkāršs.

Kvalitātes dienests aktīvi ir izmantojis iespēju popularizēt sabiedrībā profesionālās kompetences novērtēšanu. Informācija par profesionālās kompetences novērtēšanas iespējām sabiedrībai sniegta:

- kvalitātes dienesta tīmekļa vietnē: *www.ikvd.gov.lv*
- plašsaziņas līdzekļos (presē, radio un TV);
- tautsaimniecības nozaru organizāciju un apvienību tīmekļu vietnēs;
- starptautiskā izglītības izstādēs “Skola 2012”, “Skola 2013”, “Skola 2014”, “Skola 2015” un “Skola 2016” (Latvija, Rīga);
- informatīvajā bukletā un sagatavotajā plakātā;
- prezentācijās starptautiskajās un nacionālajās konferencēs, semināros un nozaru ekspertu padomju sanāksmēs;
- Nacionālās izglītības iespēju datubāzei (NIID).

5. Profesionālās kvalifikācijas eksāmenu novērošana un pretendentu anketēšana

Kvalitātes dienests atbilstoši kompetencei 2011.gadā, 2014.gadā un 2015.gadā veica profesionālās kompetences novērtēšanas kvalitātes uzraudzību. Novērotāja statusā kvalitātes dienesta pārstāvji piedalījās 10 profesionālās kvalifikācijas eksāmenos, kas tika organizēti pretendentu profesionālās kompetences novērtēšanai. 2011.gada 26.-27. jūnijā Daugavpils Tirdzniecības skolā tika organizēta profesionālās kompetences novērtēšana pirmajam pretendentam, kurš kārtoja profesionālās kvalifikācijas eksāmenu pavāra profesionālās kvalifikācijas iegūšanai.

Novērotāja statusā eksāmenā piedalījās arī kvalitātes dienesta pārstāvis, kuram bija iespēja pārliecināties par profesionālās kompetences novērtēšanas īstenošanas kvalitāti. Profesionālās kompetences augsto novērtējumu eksāmenā pretendents pamatoja ar dzīves laikā iegūto darba pieredzi, strādājot ēdināšanas uzņēmumā, kā arī savu aktivitāti, izmantojot iespēju izglītības iestādē pirms eksāmena saņemt bezmaksas konsultācijas par pavāra profesijas standarta prasībām un profesionālās kvalifikācijas eksāmena norises gaitu. Otrs eksāmens, kurā piedalījās kvalitātes dienesta pārstāvis, notika 2011.gada 23.novembrī Profesionālās izglītības kompetences centrā "Rīgas Valsts tehnikums", kur grāmatveža profesionālās kvalifikācijas eksāmenu kārtoja 5 pretendenti.

Lai noskaidrotu pretendentu viedokļus par profesionālās kompetences novērtēšanu, 2014.gadā kvalitātes dienests izstrādāja pretendentu aptaujas anketu par profesionālās kompetences novērtēšanu un 2014. - 2015.gadā, piedaloties novērotāja statusā vēl 8 eksāmenos (sk. 3.tabulu), veica 77 pretendentu anketēšanu.

3.tabula. Profesionālās kompetences novērtēšanai organizēto profesionālās kvalifikācijas eksāmenu novērošana.

	Profesionālā kvalifikācija (profesionālās kvalifikācijas līmenis)	Eksaminācijas institūcija	Eksaminēto personu skaits	Norises vieta, datums
1.	Pavārs (2)	Daugavpils Tirdzniecības skolā	1	Daugavpils, 26.-27.06.2011.
2.	Grāmatvedis (3)	PIKC „Rīgas Valsts tehnikums”	5 (dažādi)	Rīga, 23.11.2011.
3.	Elektriķis (3)	Daugavpils Profesionālā vidusskola	12 (no viena uzņēmuma)	Daugavpils, 4.11.2014.
4.	Lokomotīvu saimniecības tehniķis (3)	PIKC „Rīgas Valsts tehnikums”	11 (no viena uzņēmuma)	Rīga, 11.12.2014.
5.	Rokas lokmetinātājs (MMA) (3)	Mācību centrs "BUTS"	3 (pašnodarbinātie)	Rīga, 27.01.2015.
6.	Viesmīlības pakalpojumu speciālists (3)	VSIA "Rīgas Tūrisma un radošās industrijas tehnikums	3 (izglītības iestāžu pedagogi)	Rīga, 06.02.2015.
7.	Sanitārtehnisko iekārtu montētājs (2)	PIKC "Liepājas Valsts tehnikums"	12 (no viena uzņēmuma)	Liepāja, 20.02.2015.

8.	Aprūpētājs (2)	Mācību centrs "BUTS"	11 (dažādi)	Jelgava, 24.03.2015.
9.	Pavārs (2)	Saldus Profesionālā vidusskola	1 (izglītības iestādes pedagogs)	Saldus, 25.08.2015.
10.	Ugunsdzēsības un glābšanas dienesta ugunsdzēsējs glābējs (3)	Ugunsdrošības un civilās aizsardzības koledža	24 (Valsts Ugunsdzēsības un glābšanas dienesta darbinieki)	Rīga, 08.10.2015.

Apkopojot pretendentu anketēšanā iegūto informāciju, var izdarīt secinājumus par pretendentu motivāciju izmantot profesionālās kompetences novērtēšanas iespēju, kā arī konstatēt pretendentu viedokli par procesa efektivitāti. Secinājumi, izvērtējot pretendentu sniegtās atbildes anketēšanas procesā:

- informāciju par profesionālās kompetences novērtēšanu pretendenti ieguva pārsvarā no darba devēja vai darba kolēģiem;
- pretendentu galvenā motivācija bija darba devēja prasības paaugstināt kvalifikāciju un iegūt profesionālās kvalifikācijas apliecību;
- bezmaksas konsultācijās pretendenti interesējās par profesijas standartā noteikto profesionālo kompetenču jautājumiem;
- pēc bezmaksas konsultācijām pretendentiem bija nepieciešama papildu mācīšanās par atsevišķām tēmām;
- pretendenti veica savas profesionālās kompetences pašvērtējumu, un tam ir būtiska nozīme sagatavojoties eksāmenam;
- profesionālās kvalifikācijas eksāmena teorētiskās daļas uzdevumu sarežģītības pakāpe pārsvarā bija novērtēta kā optimāla, bet praktiskie uzdevumi pārsvarā vērtēti kā optimāli un vienkārši.

Pretendentu anketēšanā tika iegūta informācija par pretendentu iepriekšējo izglītību un kvalifikāciju (sk. 4.tabulu).

4.tabula. Anketēto personu iepriekšējā izglītība un iepriekšējā kvalifikācija.

Profesionālās kompetences novērtēšanas ceļā iegūtā kvalifikācija	Iepriekšējā izglītība	Iepriekšējā kvalifikācija
Elektriķis (12 personas)	Augstākā – 1 Profesionālā vidējā – 2 Vidējā izglītība – 5 Pamatizglītība – 2 Arodizglītība - 2	Galdnieks; transporta līdzekļa vadītājs; fizikas skolotājs; celtnieks; elektromontieris
Lokomotīvu saimniecības tehniķis (11 personas)	Augstākā -1 Profesionālā vidējā – 9 Vidējā izglītība – 1	Mašīnista palīgs; SCB elektromehāniķis; programmēšanas tehniķis
Rokas lokmetinātājs (MMA) (3 personas)	Augstākā -1 Profesionālā vidējā – 1 Vidējā izglītība – 1	-
Viesmīlības pakalpojumu speciālists (3 personas)	Augstākā -3	Bakalaura uzņēmējdarbībā; uzņēmējdarbības speciālists
Sanitārtehniko iekārtu montētājs (12 personas)	Augstākā -1 Pamatizglītība – 1 Profesionālā vidējā – 6 Arodizglītība – 2 Vidējā izglītība - 2	Siltumtehniķis; rūpniecisko iekārtu atslēdznieks; virpotājs; tehniķis mehāniķis; automehāniķis; siltuma, ūdens un gāzes speciālists

Aprūpētājs (11 personas)	Pamatizglītība – 4 Profesionālā vidējā – 2 Vidējā izglītība - 5	Ainavu tehniķis, pavārs, grāmatvedis, ceļojumu aģents, audējs
Pavārs (1 persona)	Augstākā -1	sociālais pedagogs
Ugunsdzēsības un glābšanas dienesta ugunsdzēsējs glābējs (24 personas)	Augstākā -1 Profesionālā vidējā – 13 Vidējā izglītība - 8	Vadības zinību bakalaurs, kuģa stūrmanis, lauksaimniecības tehnikas mehāniķis, kuģa tehniķis

6. Secinājumi

1. Kopš 2011.gada Latvijā ir normatīvajos aktos noteikta un ieviesta ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanas procedūra, kuras mērķis ir pirmā, otrā un trešā profesionālās kvalifikācijas līmeņa profesionālās kvalifikācijas apliecinoša dokumenta ieguve. Profesionālās kompetences atzīšana ir jauns pakalpojums Latvijas Republikā. Personām ir nodrošināta iespēja novērtēt dzīves laikā iegūto profesionālo kompetenci un iegūt valsts atzītu profesionālo kvalifikāciju apliecinošu dokumentu. Līdz 2015.gadam profesionālās kompetences novērtēšanas ceļā ir iegūtas 2849 profesionālās kvalifikācijas apliecības. Piecu gadu laikā dinamiski pieaugošais personu, kuras ieguvušas profesionālo kvalifikāciju, skaits liecina par sabiedrības interesi minētā pakalpojuma izmantošanā.
2. Profesionālās kompetences novērtēšanas koordinēšanu nodrošina kvalitātes dienests, kas veic valsts pārvaldes uzdevuma – profesionālās kompetences novērtēšanas – deleģēšanu akreditētām izglītības iestādēm un akreditētiem eksaminācijas centriem. Deleģēšanas nosacījumi izstrādāti atbilstoši normatīvo aktu prasībām, tajos paredzēts profesionālās kompetences novērtēšanas procesa monitorings, tai skaitā rezultātīvo rādītāju apkopošana un analīze, kā arī procesa uzraudzības nodrošināšana. No 2011.gada līdz 2015.gadam ar izglītības iestādēm noslēgti 744 deleģēšanas līgumi par tiesībām veikt profesionālās kompetences novērtēšanu.
3. Kvalitātes dienests pārrauga un popularizē profesionālās kompetences novērtēšanu valsts līmenī. Izglītības iestādes un nozaru ekspertu padomes sniedz informāciju par profesionālās kompetences novērtēšanu nozaru līmenī. Kvalitātes dienests apkopo informāciju par profesionālās kompetences novērtēšanas ceļā iegūtajām profesionālajām kvalifikācijām un sniedz informāciju Izglītības un zinātnes ministrijai un nozaru ekspertu padomēm.
4. Vienotas izpratnes veicināšanai par profesionālās kompetences novērtēšanas procesu kvalitātes dienests izglītības iestādēm organizēja 4 pieredzes apmaiņas seminārus. Regulāri nodrošinātas konsultācijas un meklēti risinājumi tām problēmām, ar kurām ikdienā saskaras profesionālās kompetences novērtēšanas institūcijas.
5. Pretendentu piesaistē ir izveidota sadarbība ar nozaru ekspertu padomēm.
6. Izglītības iestādēm un eksaminācijas centriem ir izstrādāti metodiskie ieteikumi, kas atbilst normatīvo aktu prasībām.
7. Pretendentu profesionālās kompetences novērtēšanai ir organizēti 432 profesionālās kvalifikācijas eksāmeni, kuru norise un saturs ir līdzīgs formālās izglītības (sākotnējā profesionālā izglītība un profesionālā tālākizglītība) eksāmenam. Novērtējot pretendenta profesionālās kompetences atbilstību profesijas standartam, tiek nodrošināta profesionālās kompetences novērtēšanas kvalitātes atbilstība formālās izglītības kvalitātes prasībām.
8. Profesionālās kompetences novērtēšanas īstenotājiem ir noteikta prasība kvalitātes nodrošināšanai - akreditācija. Tas ir apliecinājums profesionālās kompetences novērtēšanas institūcijas spējai nodrošināt profesionālās kompetences novērtēšanas procesa kvalitatīvu izpildi.
9. Profesionālās kvalifikācijas eksāmenu novērošana un pretendentu anketēšana ir veids, kā nodrošināt profesionālās kompetences novērtēšanas kvalitātes uzraudzību.

Vienlaicīgi tā ir iespēja izglītības iestādēm klātienē sniegt konsultatīvu atbalstu profesionālās kompetences novērtēšanas kvalitātes un efektivitātes paaugstināšanai.

7. Ieteikumi

No secinājumiem iegūti ieteikumi:

1. Jānodrošina sistemātiska informācijas apmaiņa starp izglītības iestādēm un nozaru ekspertu padomēm par profesionālās kompetences novērtēšanas iespējām un rezultātiem.
2. Jāveicina diskusija sabiedrībā par uzticamību profesionālās kompetences novērtēšanai un informācijas izplatīšanu nozaru uzņēmumos.
3. Jānodrošina kompetentu nozaru ekspertu apmācība dalībai profesionālās kvalifikācijas eksāmenu komisiju darbā.
4. Jāturpina profesionālās kompetences novērtēšanas procesā iesaistīto pušu sadarbība, sistemātiski plānojot pasākumus kvalitātes nodrošināšanai un efektivitātes paaugstināšanai.
5. Jāiekļauj izglītības iestāžu pašnovērtējuma ziņojumā profesionālās kompetences novērtēšanas rezultatīvie rādītāji (konsultācijas, organizēto profesionālās kvalifikācijas eksāmenu skaits, statistika par personām, kas ieguvušas profesionālās kvalifikācijas apliecību).